

amunt al cel

vocabulari visual de la muixeranga

amunt al cel

Presentació	5
Les colles	7
Parts d'una figura	11
Figures	15

Presentació

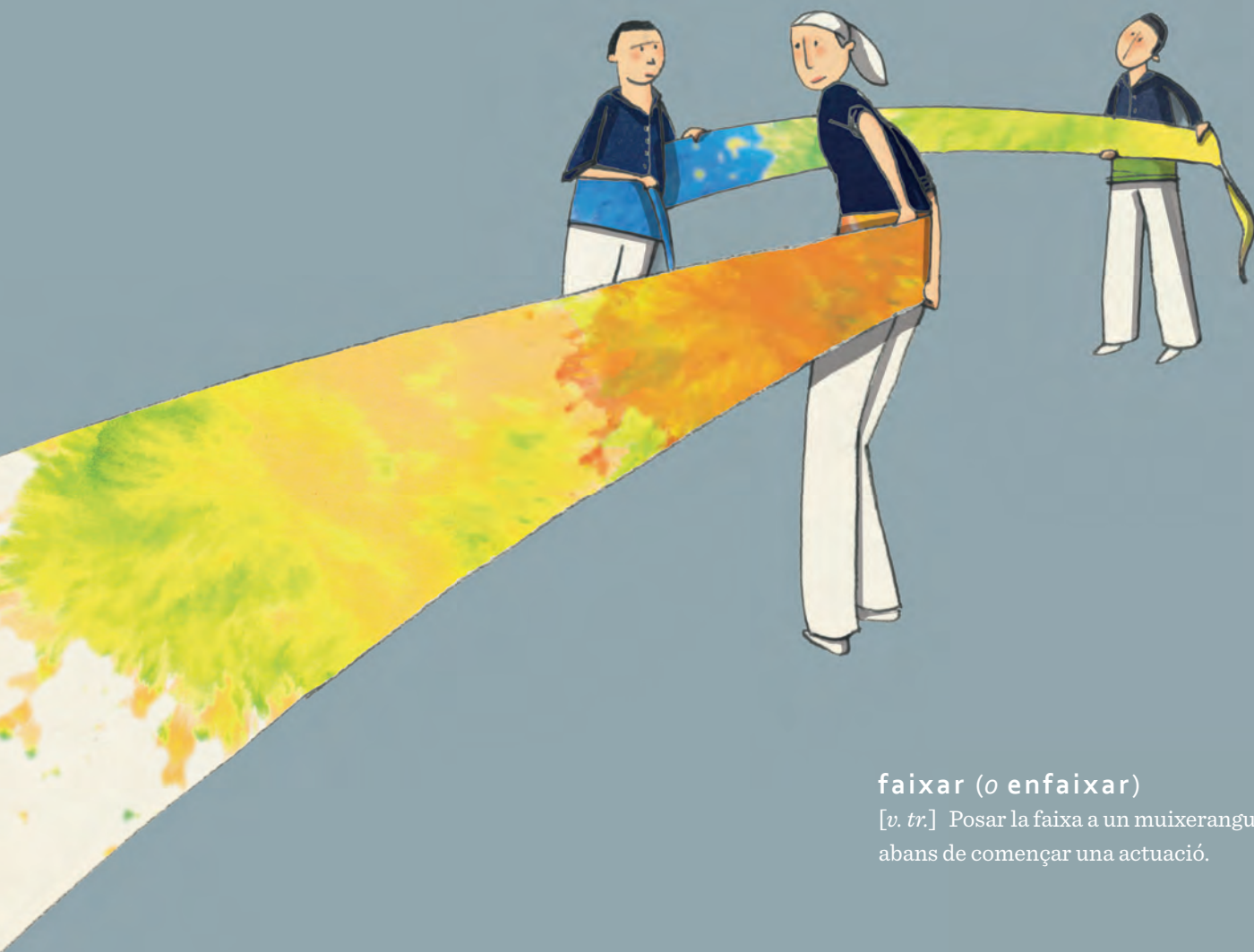
Distingida per la UNESCO, pel fet de formar part de la festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí, com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat, la muixeranga és una de les manifestacions artístiques més genuïnes del nostre poble i sens dubte una de les que té més capacitat per a commoure. La unió feliç d'una música corprenedora, iniciada amb el tabal i seguida per la dolçaina en un moviment ascendent que guia els participants de la colla en la construcció de la figura, amb una representació mitat ball mitat arquitectura, explica l'èxit d'este llegat, tot i que no sempre ha sigut així.

El món de les muixerangues, que ara s'estén per tot el territori en colles de nova creació al costat de les que han mantingut la tradició, com les d'Algemesí o els Negrets de l'Alcúdia, va estar a punt de desaparèixer fa només cinquanta anys. L'èxit de l'afortunada represa i la popularitat actual es deuen a dos factors: l'un, la recuperació de figures i maneres de fer tradicionals, i l'altre, l'augment en la dificultat i l'altura de les muixerangues. Investigació i tècnica que mostren el grau d'implicació dels protagonistes en la recuperació i modernització de la tradició, un procés exitós en el qual la incorporació de la dona a les colles muixerangueres ha sigut fonamental.

En el quart número de la col·lecció Vocabularis Visuals mostrem la terminologia del món de les muixerangues dividida en tres eixos: el primer, les colles actuals, representades per la indumentària que les caracteritza; el segon, les parts de la figura i la manera com ens referim als participants, i el tercer, més extens, que mostra les diferents figures, amb descripcions clares que indiquen els detalls que les fan singulars. No ens hem oblidat tampoc d'altres muixerangues com el ball de varetes del Forcall o el castell que alcen a Peníscola.

No hauríem pogut bastir este vocabulari sense l'ajuda de Lluís Escartí i Joan Bofarull, que van contribuir a fixar la terminologia; de la Federació Coordinadora de Muixerangues, i en especial de Neus Bataller; de Raül Sanxis i Mariano Fraind, pel seu manual, que ens il·luminà a l'hora de fer la nostra composició, i de les imatges que ens regalà Ximo Bueno i que han servit a Esperança Martínez per a il·lustrar tan bellament el vocabulari que tenen a les mans.

La muixeranga és una representació en la qual tots els membres tenen un paper a jugar, tots són necessaris. Com passa en la nostra llengua, el valencià, necessitem la pinya per a donar-li fermesa i seguretat, però també alçadores i xiquets que la transmeten a l'altra generació, que l'eleva amunt al cel.

faixar (o enfaixar)

[*v. tr.*] Posar la faixa a un muixeranguer
abans de començar una actuació.

les colles

Jove Muixeranga
de València

Muixeranga de
la Vall d'Albaida

Conlloga Muixeranga
de Castelló

Muixeranga de
la Marina Baixa

Muixeranga
d'Alginet

Muixeranga
d'Alacant

Muixeranga La Carabassota
de Guadassuar

Muixeranga
d'Algemesí

Muixeranga
de Barcelona

Muixeranga Penyeta
Blanca de Cocentaina

Muixeranga de
la Marina Alta

Muixeranga de
la Safor

Els Negrets de
l'Alcúdia

Muixeranga
de Sueca

Muixeranga
La Torrentina

Muixeranga
de Vinaròs

Muixeranga
La Socarrà de Xàtiva

Muixeranga
El Campello

Muixeranga
de Cullera

Nova Muixeranga
d'Algemesí

Muixeranga
de Segària

Muixeranga
d'Elx

Muixeranga
dels Ports

Muixeranga Valls
del Vinalopó

mestre -a

[*m. o f.*] Cap d'una colla, responsable de dirigir la construcció de les figures.

parts d'una figura

tronc

remat

xiquet o xiqueta

alçador o alçadora

quarts

tercers

segons

pinya (o paller)

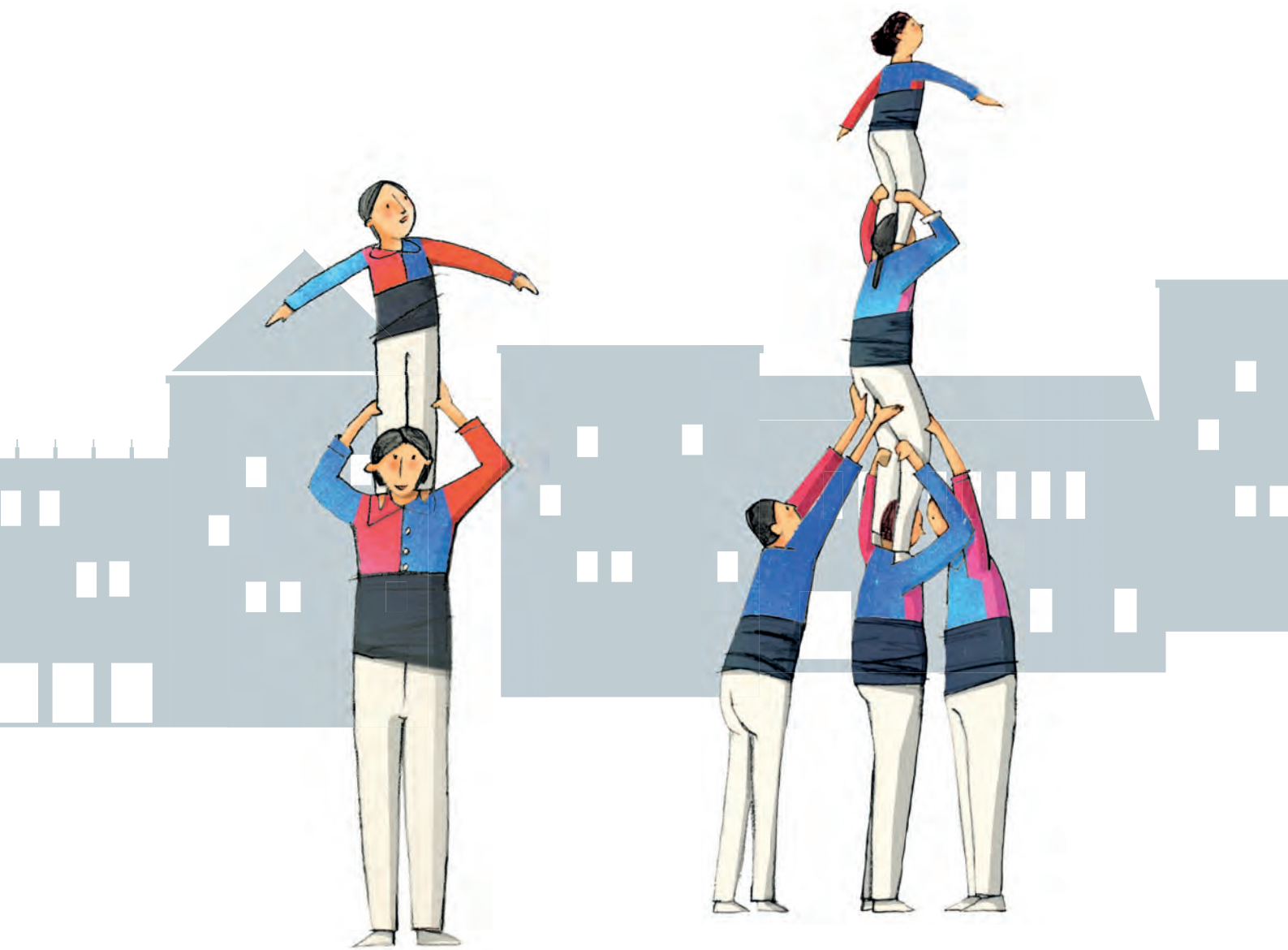
baixos (o bases)

dolçaina i tabalet

[f.] / [m.] Instruments musicals amb què es fa sonar *La muixeranga d'Algemesí* o altres melodies tradicionals per a acompanyar la construcció d'una figura.

figures

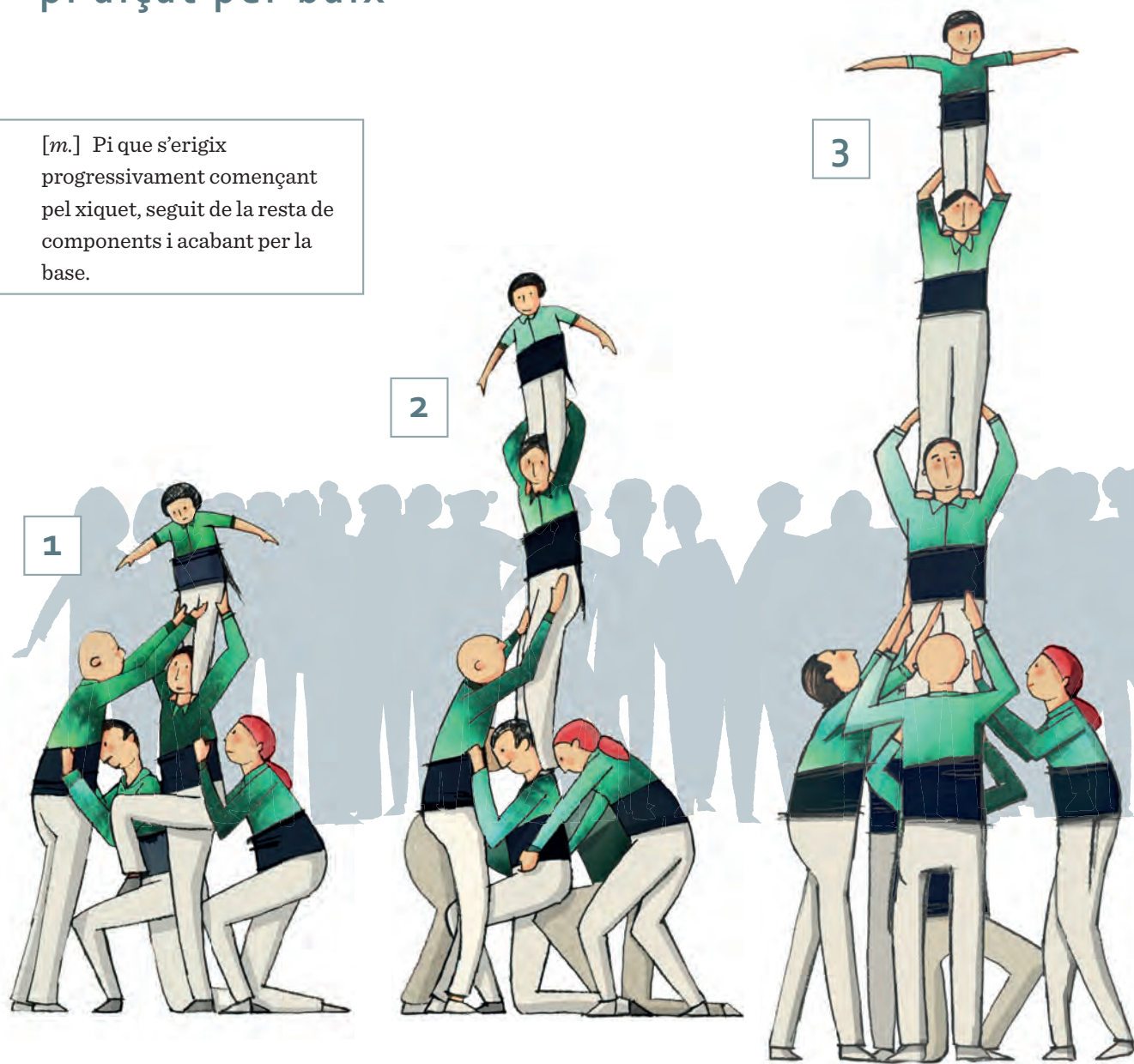
pi (o pilar)

[m.] Figura de dos, tres, quatre o cinc altures amb un únic muixeranguer en cada pis. El pi de dos o de tres altures també s'anomena *pinet* i el de quatre pisos rep la denominació específica de *pi doble*.

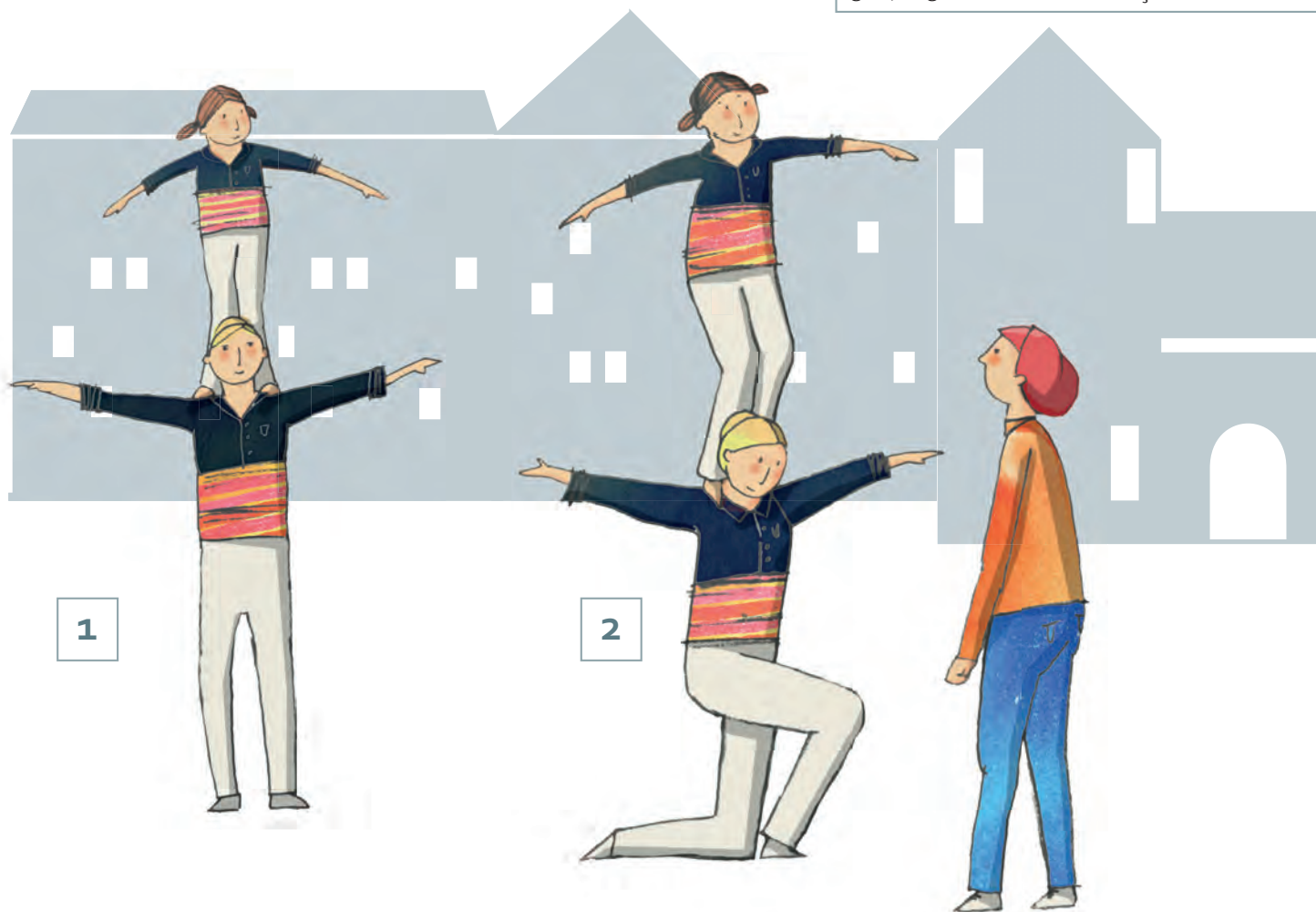
pi alçat per baix

[m.] Pi que s'erigix
progressivament començant
pel xiquet, seguit de la resta de
components i acabant per la
base.

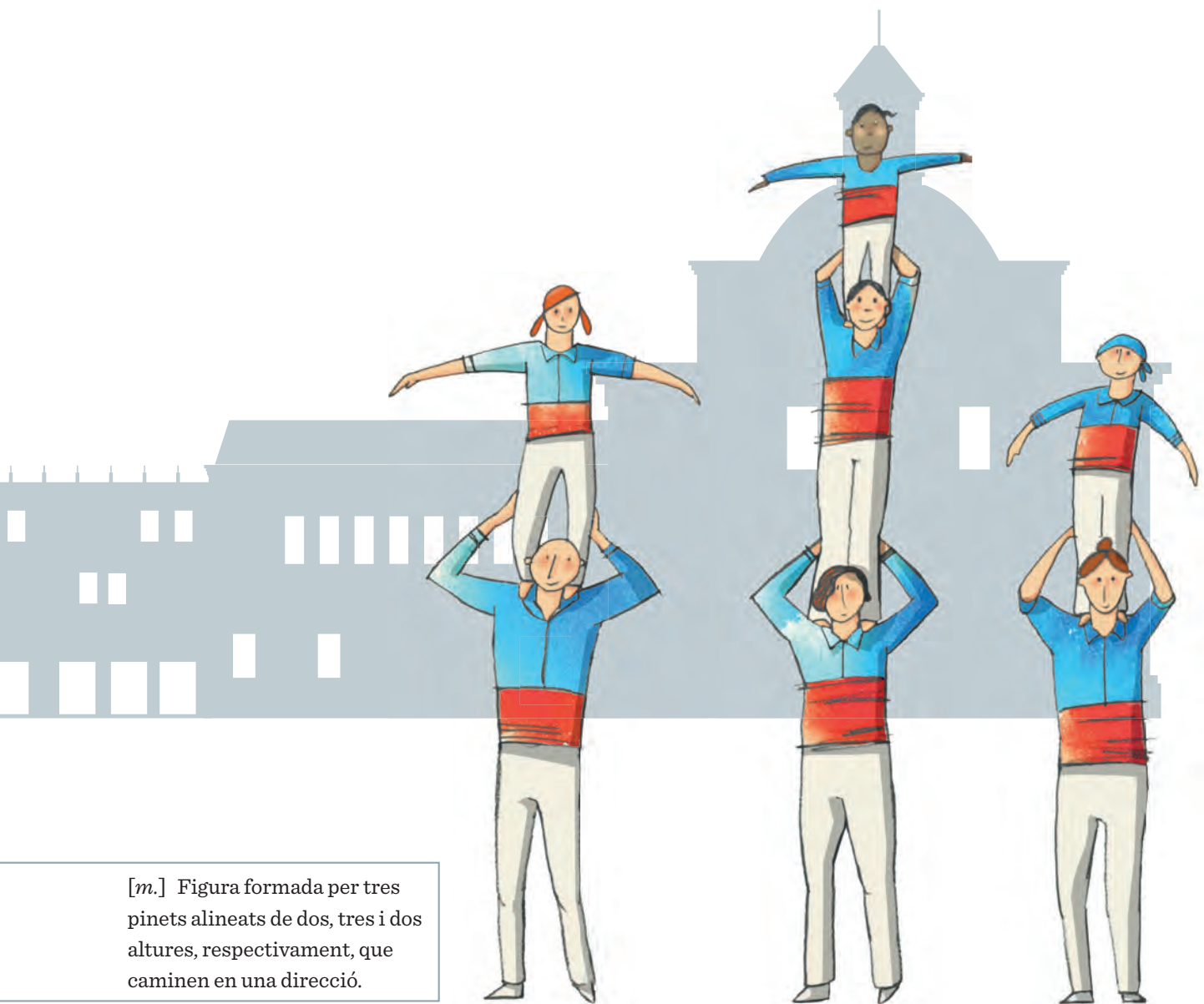

reverència

[f.] Ball que realitza un pinet de dos al so de *La muixeranga*, que gira, s'agenolla i es torna a alçar.

guió

[m.] Figura formada per tres pinets alineats de dos, tres i dos altures, respectivament, que caminen en una direcció.

retaule

[m.] Figura formada per cinc pinets alineats de dos, tres, dos, tres i dos altures, respectivament.

altar

[m.] Figura formada per cinc pins alineats de dos, tres, quatre, tres i dos altures, respectivament.

[f.] Figura formada per tres pins alineats de tres, quatre i tres altures, respectivament, que caminen al so de la melodia de *L'entrada de la creu*.

palmera

[f] Figura formada per quatre pins de tres situats en forma de rombe i orientats cap a l'exterior.

[f.] Figura formada per un pi doble que gira sobre si mateix en el sentit contrari a les agulles del rellotge envoltat de quatre braços formats cadascun per un pi de tres i un de dos que caminen a l'entorn del pi central, també en sentit antihorari, flanquejats per un muixeranguer que els fa de guia.

senieta

[f.] Versió reduïda de la sènia composta per un pi de tres que roda sobre si mateix en el sentit contrari a les agulles del rellotge envoltat de quatre pins de dos que caminen a l'entorn del pi central, també en sentit antihorari, flanquejats per un muixeranguer que els fa de guia.

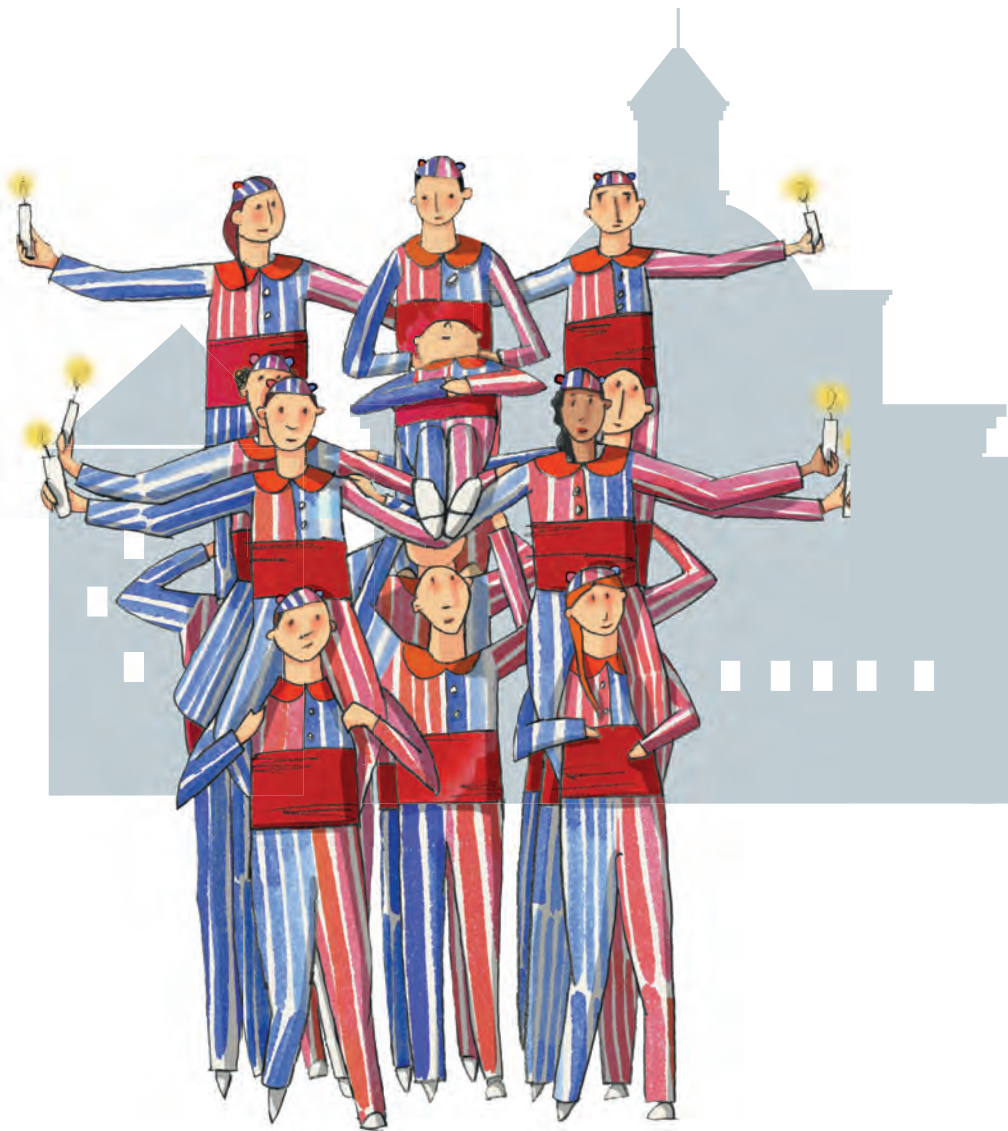
aranya

[f.] Figura, que s'executa al ritme de la melodia de *L'aranya*, formada per un pi de dos que roda sobre si mateix en el sentit de les agulles del rellotge envoltat per huit pins de dos que caminen en sentit antihorari a l'entorn del pi central i en què els segons van asseguts sobre els muscles dels baixos.

enterro

[m.] Figura que representa un soterrar, en què un muixeranguer fa de mort i és transportat sobre una anda formada per una fila de tres pins de dos alineats muscle contra muscle i dos files més de dos pins de dos davant de l'anterior amb els segons asseguts sobre els muscles dels baixos. Els dos segons de la part de fora de la primera fila i els quatre de les altres dos sostenen sengles ciris encesos amb els braços estirats cap a fora de la figura. S'executa acompanyada d'una melodia pròpia, *L'enterro*.

[f:] Figura formada per un pi de tres central envoltat de quatre pins de dos als peus de cadascun dels quals es col·loca un muixeranguer a la gatameu amb un altre damunt de sobines que recolza els peus sobre el pit de la base del pinet que té enfront i que sosté un ciri en cada mà amb els braços oberts. El xiquet o la xiqueta del pi central també sosté un ciri en cada mà amb els braços oberts, mentre que els que rematen els altres pinets n'aguanten un cadascun amb les dos mans.

Marieta

[f.] Figura formada per quatre bases i quatre alçadors que, acatxats inicialment i amb les mans entrelaçades per a sostindre el xiquet o la xiqueta, s'alcen i l'eleven cap amunt per a simbolitzar l'assumpció de la Mare de Déu.

Maria alta

[f] Versió ampliada de la
Marieta amb una altura més.

figuereta

[f:] Figura formada per cinc bases, tres segons i un muixeranguer que corona la torre fent la figuereta, cap per avall, i que es deixa caure fent un volantí. També es construïx amb tres baixos en compte de cinc i dos segons en compte de tres.

volantinera

[f.] Figura formada per sis bases, sis segons, tres tercers i un muixeranguer que corona la torre fent la figuereta, cap per avall, i que es deixa caure fent un volanti. També es construeix amb tres baixos en compte de sis, i tres segons en compte de sis i dos tercers en compte de tres.

oberta

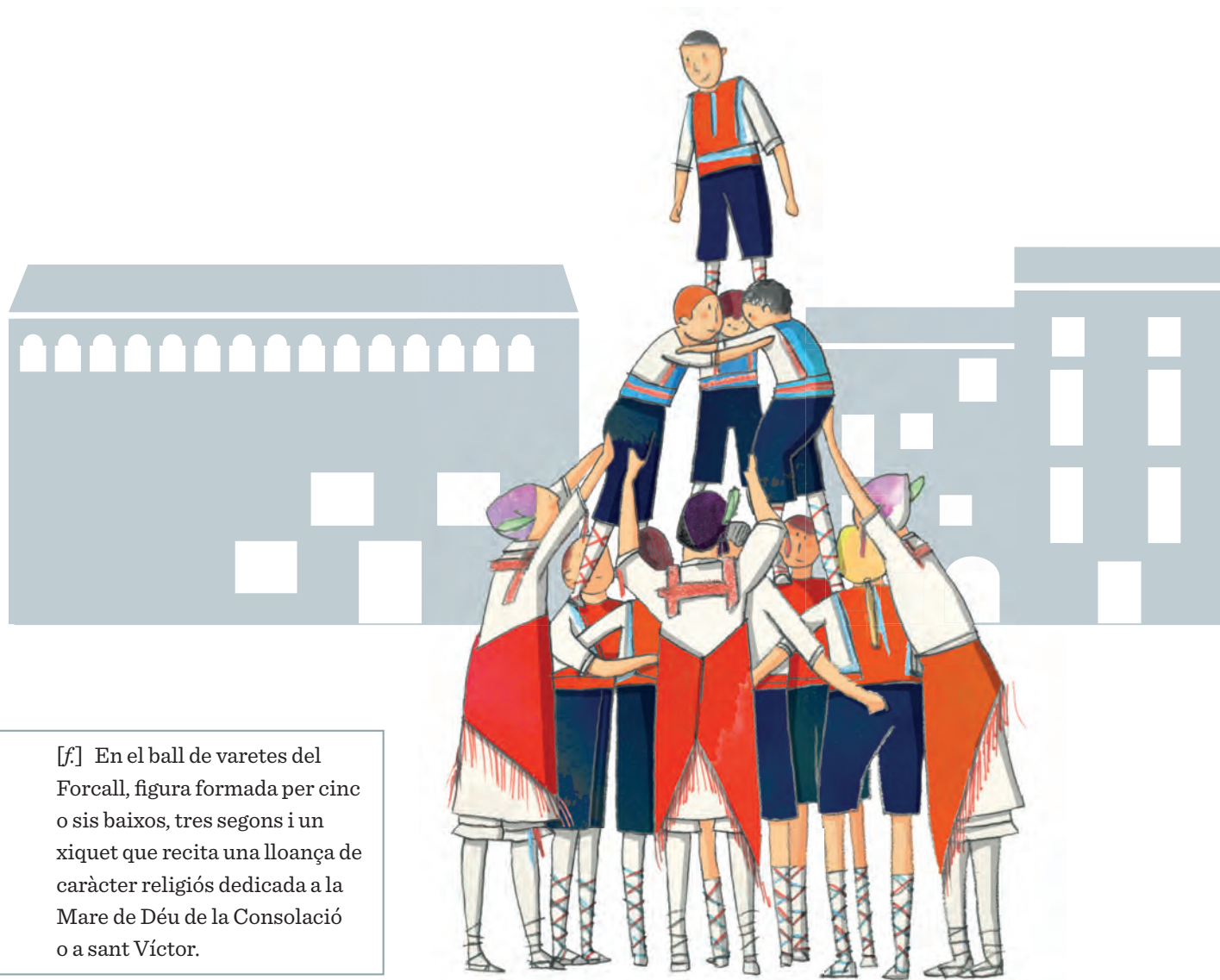
[f.] Figura formada per un pi de tres altures, amb dos xiquets situats en el segon pis, un a cada costat de l'alçador, amb un peu recolzat en el baix i agarrats amb una mà al braç de l'alçador, de manera que formen una aspa amb el cos, mentre que el xiquet que corona la figura es manté en equilibri sense que ningú l'agarre.

oberta doble

[f] Oberta amb un pi de quatre altures.

torre (o torreta) del Forcall

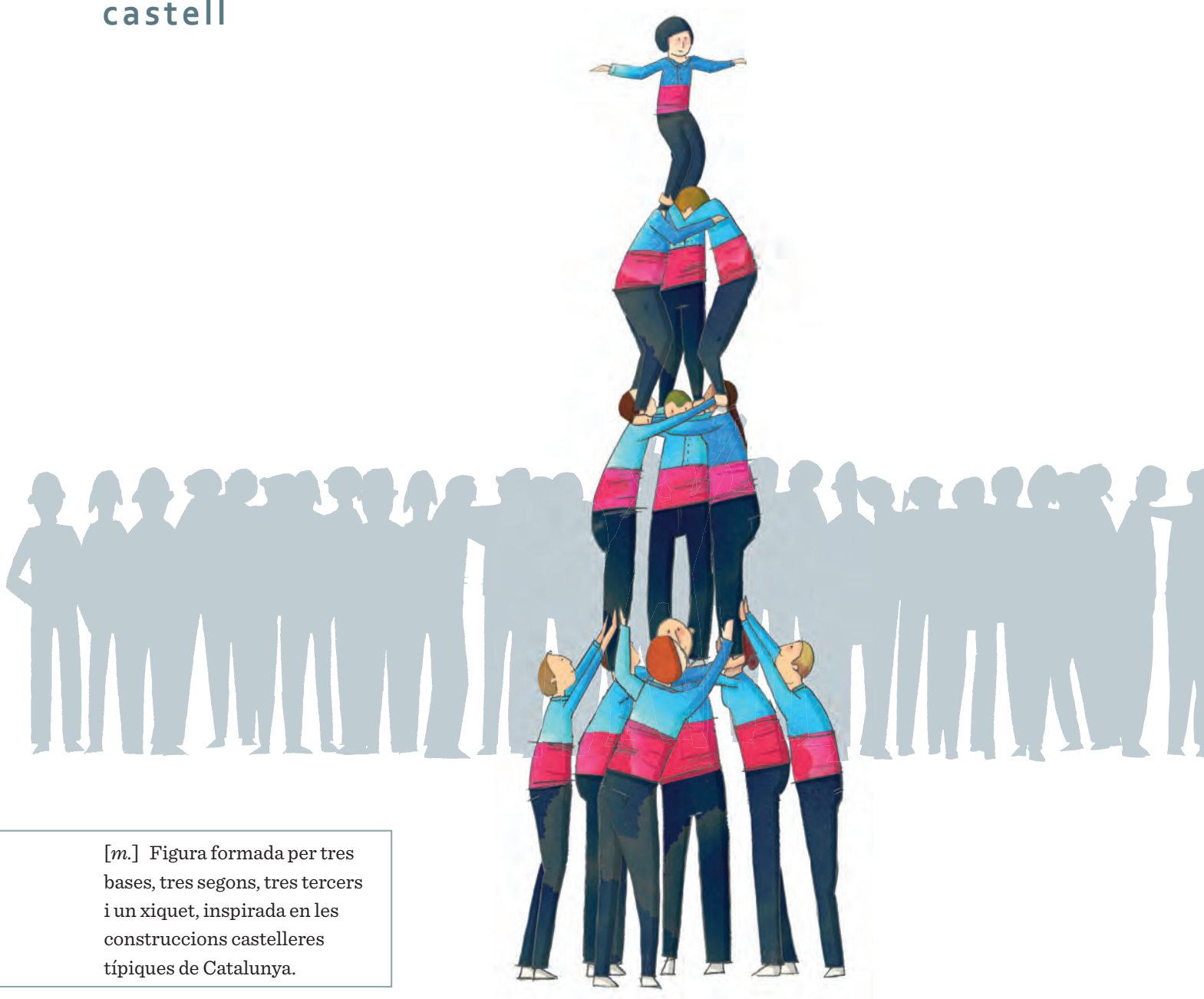
[f.] En el ball de varetes del Forcall, figura formada per cinc o sis baixos, tres segons i un xiquet que recita una lloança de caràcter religiós dedicada a la Mare de Déu de la Consolació o a sant Víctor.

castell de Peníscola

[m.] En els dansants de Peníscola, figura formada per tres baixos, tres segons i un dansant que fa de xiquet i que recita una lloança de caràcter religiós a la Mare de Déu de l'Ermitana.

castell

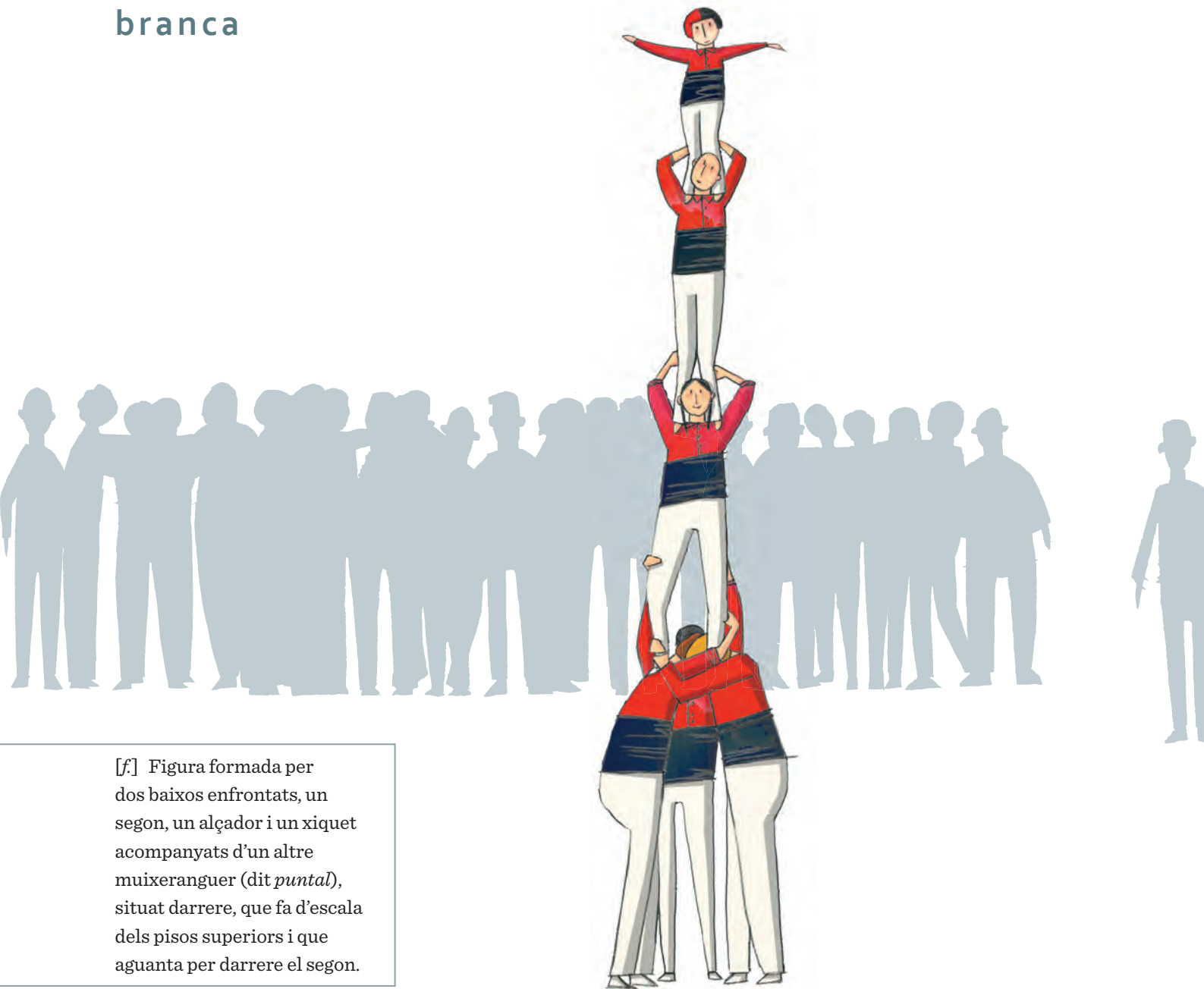

[m.] Figura formada per tres bases, tres segons, tres tercers i un xiquet, inspirada en les construccions castelleres típiques de Catalunya.

[m.] Figura formada per un baix, dos segons, un alçador i un xiquet, que es caracteritza pel fet que el baix està situat cara amunt amb les mans i els peus recolzats en terra, de manera que els segons es recolzen en els seus muscles i genolls, respectivament.

branca

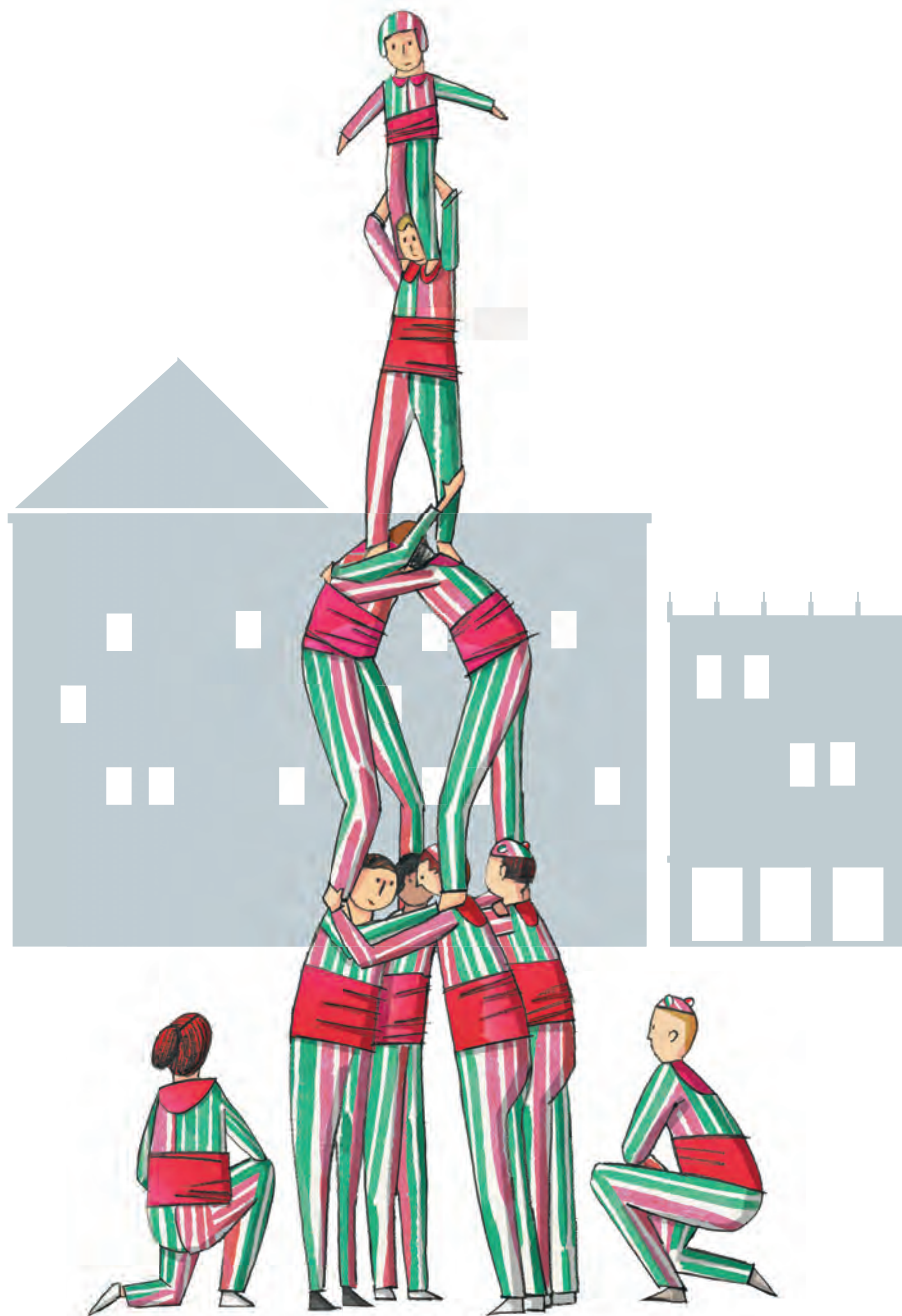
[f] Figura formada per dos baixos enfrontats, un segon, un alçador i un xiquet acompanyats d'un altre muixeranguer (dit *puntal*), situat darrere, que fa d'escala dels pisos superiors i que aguanta per darrere el segon.

cinc en un peu

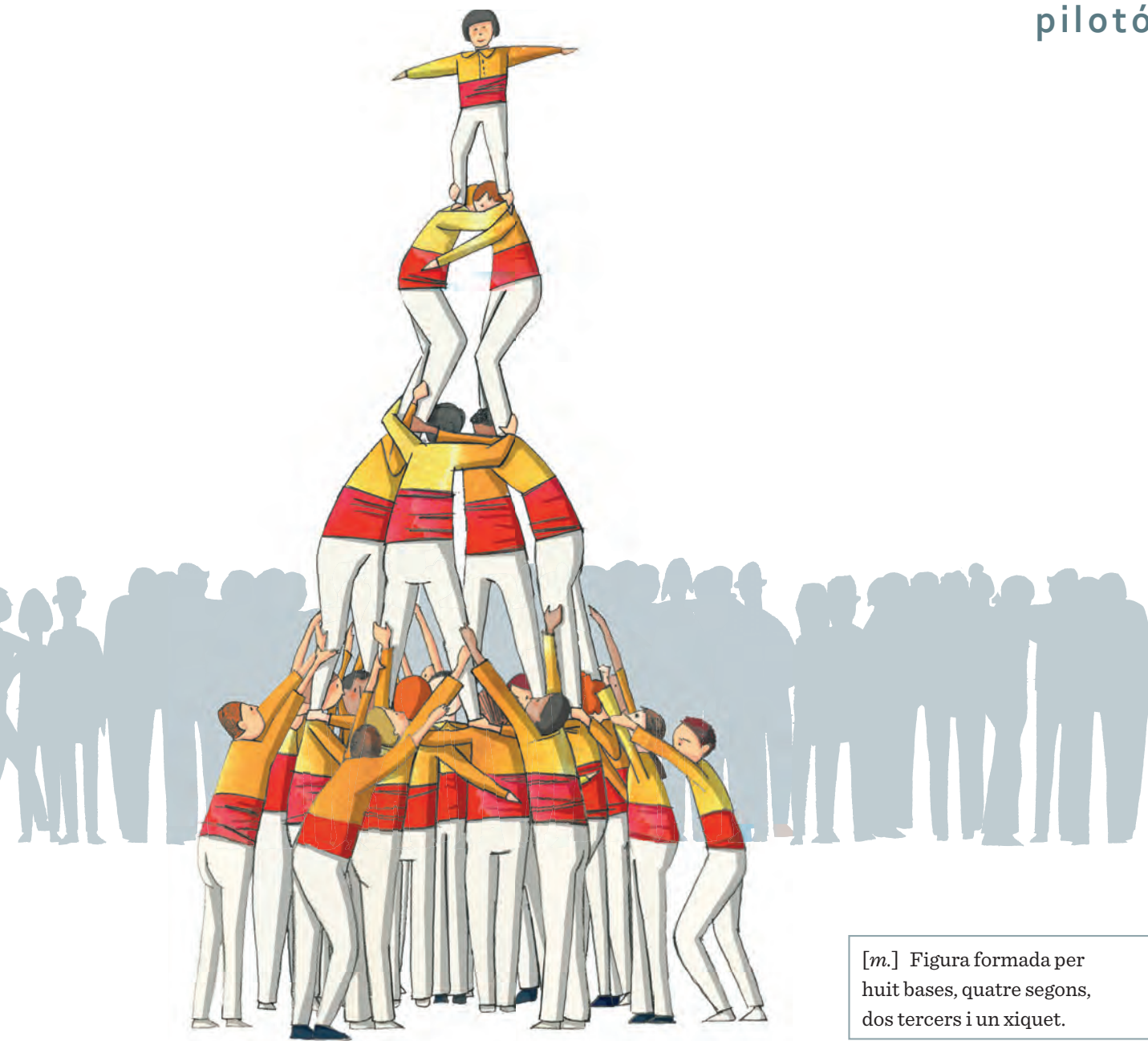

[m.] Figura formada per un baix, dos segons, un alçador i un xiquet, que es caracteritza perquè els segons s'asseuen enfrontats, cadascun en un muscle del baix.

encontre

[m.] Figura formada per quatre baixos enfrontats dos a dos, dos segons també enfrontats, un alçador i un xiquet.

[m.] Figura formada per
huit bases, quatre segons,
dos tercers i un xiquet.

campana

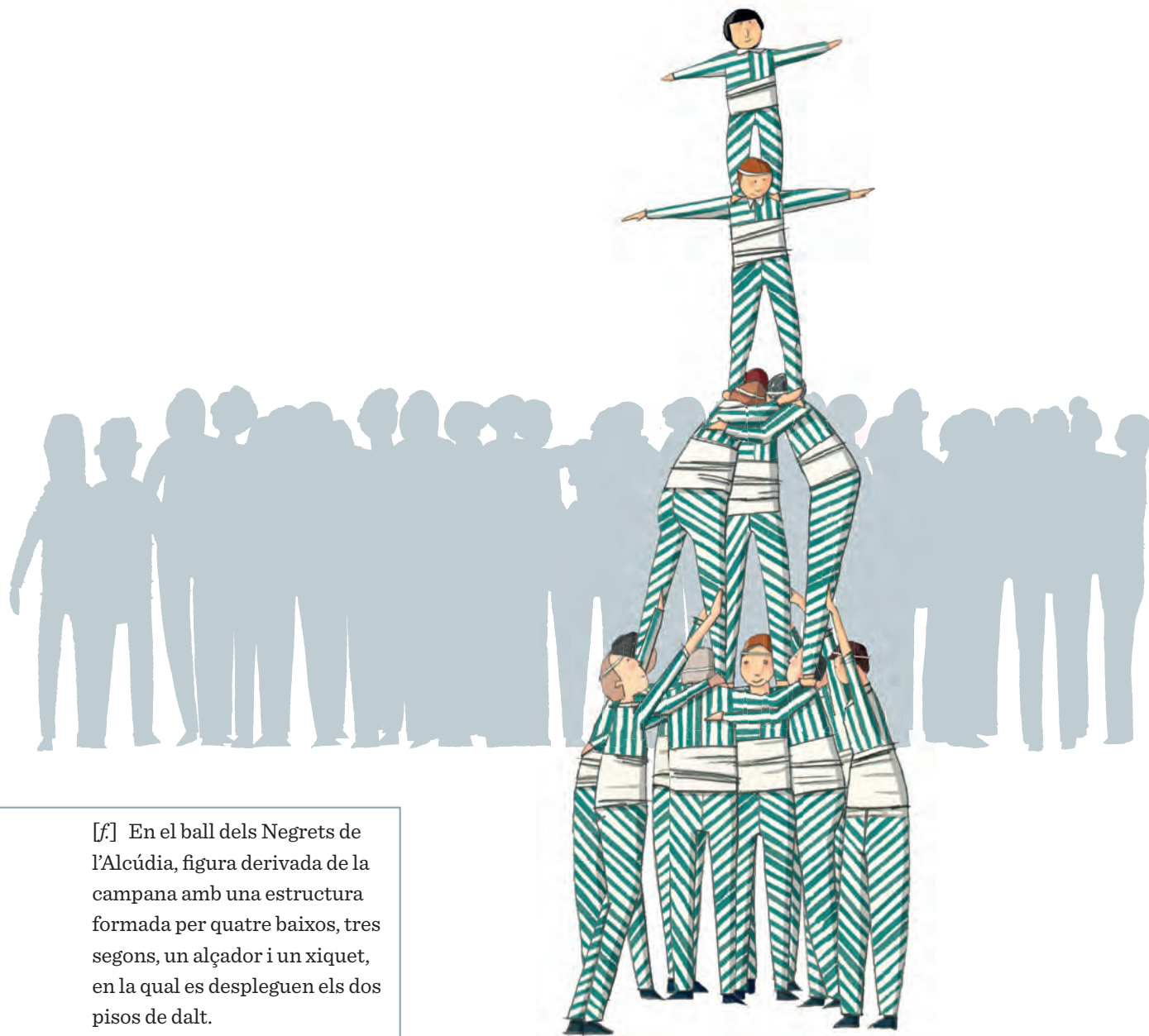
[f:] En el ball dels Negrets de l'Alcúdia, figura formada per quatre baixos, tres alçadors i un xiquet, que baixa, despenjant-se per la part interior, oscil·lant com el batall d'una campana.

campana oberta

[f.] En el ball dels Negrets de l'Alcúdia, campana que, una vegada executada, s'obri d'una part.

roscana

[f.] En el ball dels Negrets de l'Alcúdia, figura derivada de la campana amb una estructura formada per quatre baixos, tres segons, un alçador i un xiquet, en la qual es despleguen els dos pisos de dalt.

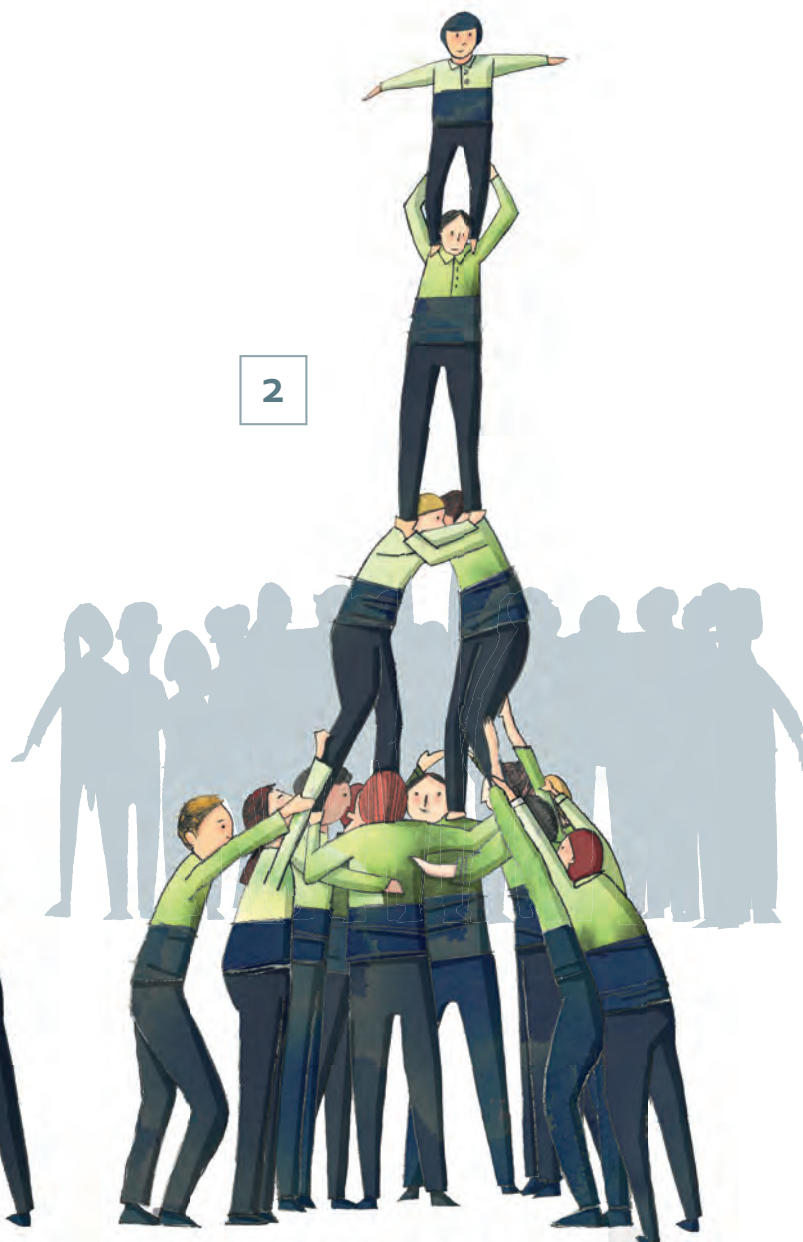
campanar

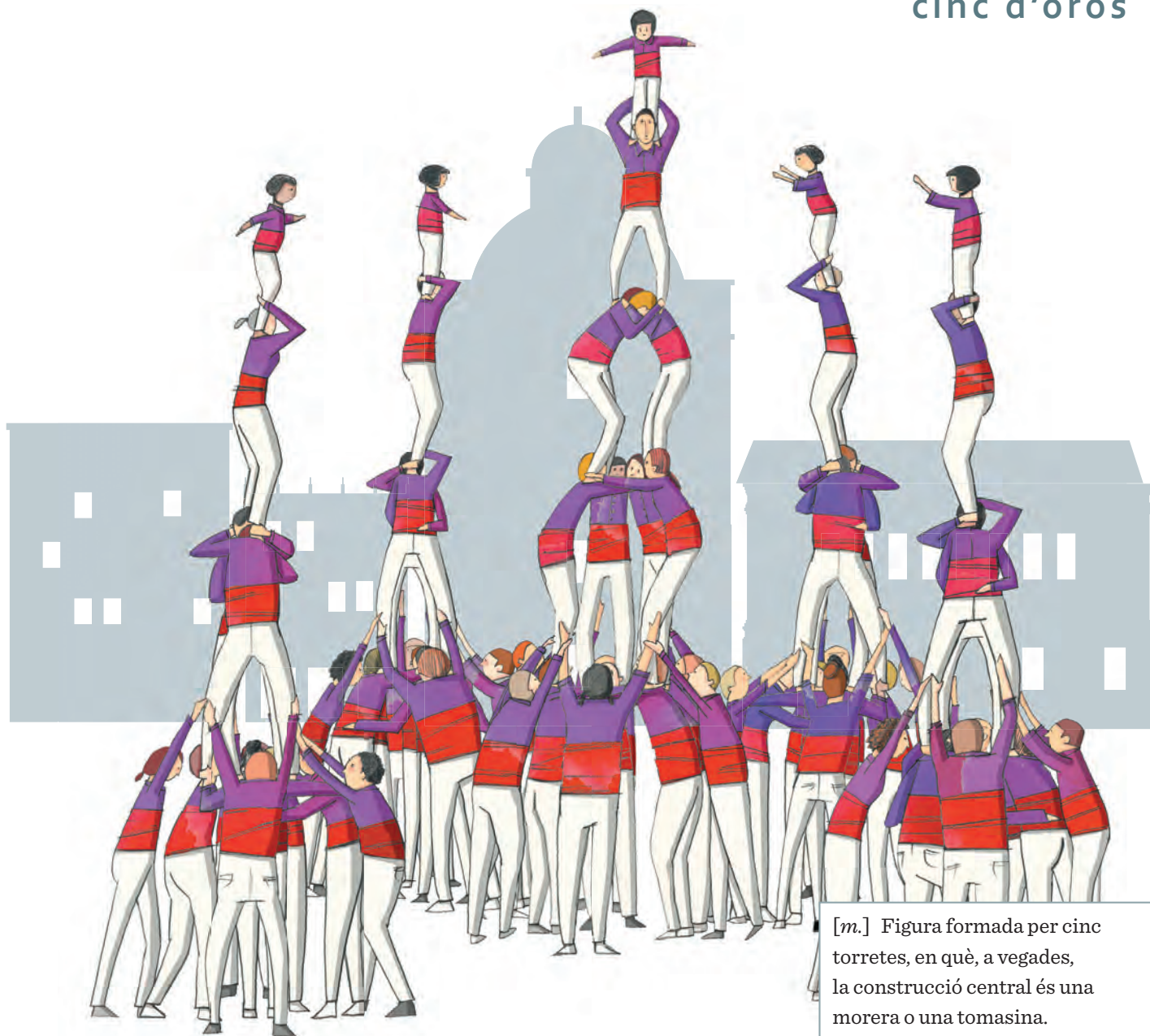

[m.] Figura formada per una campana amb dos roscanes als costats.

torreta

[f.] Figura formada per quatre baixos, dos segons, un alçador i un xiquet, que es caracteritza per desplegar-se, progressivament, des dels segons fins al xiquet.

[m.] Figura formada per cinc torretes, en què, a vegades, la construcció central és una morera o una tomasina.

alta de cinc

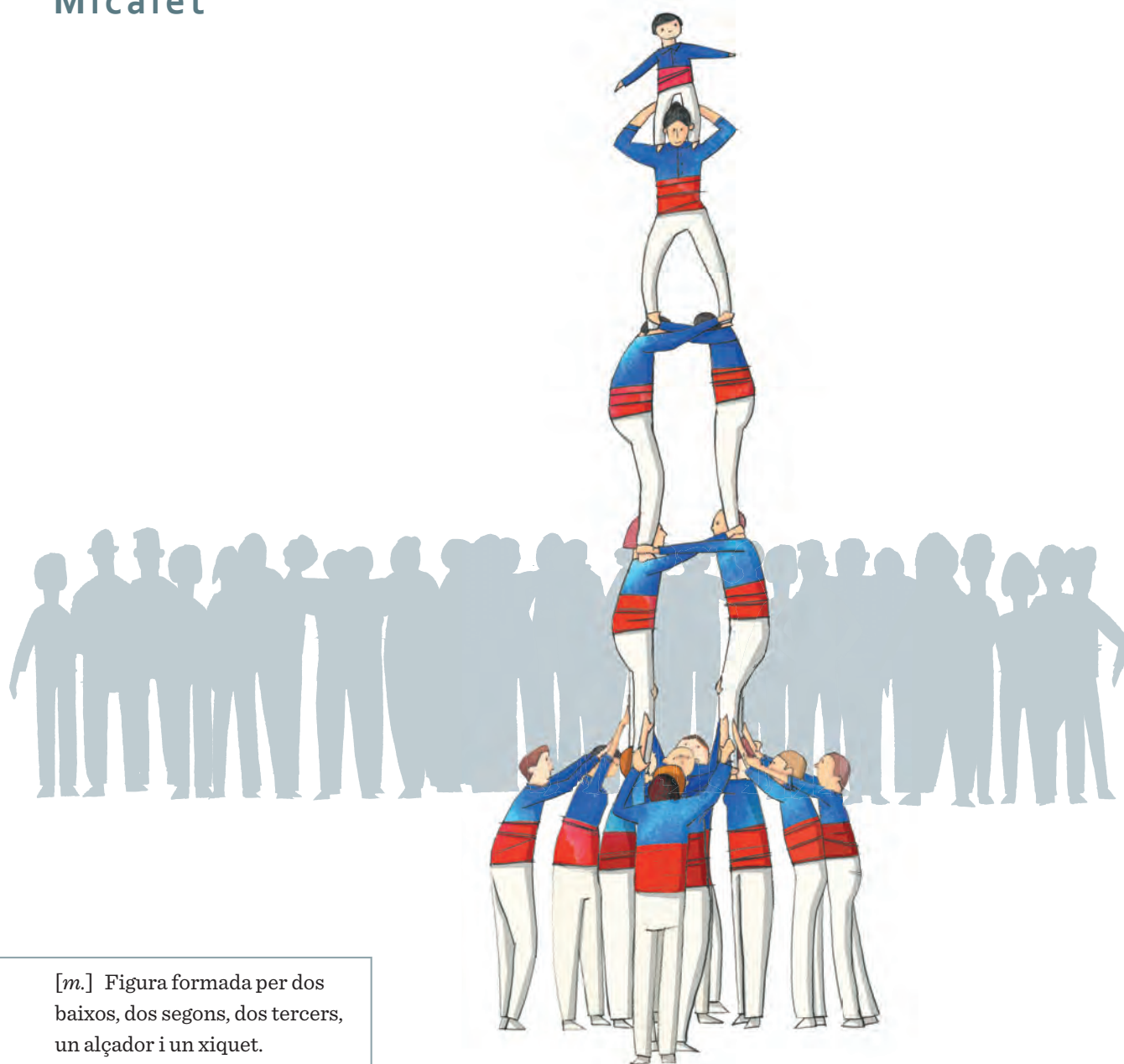

[f.] Figura formada per sis bases, sis segons, tres tercers, un alçador i un xiquet.

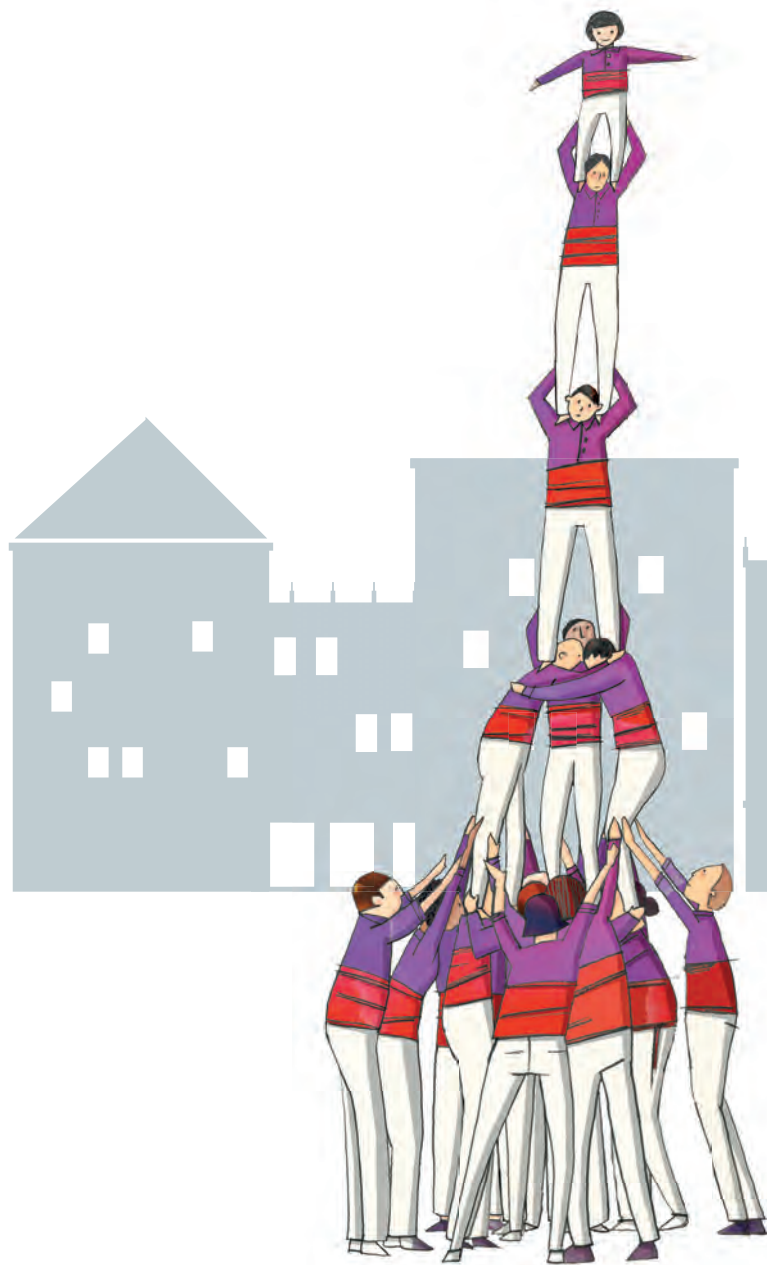

[f] Figura formada per quatre bases, tres segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

Micalet

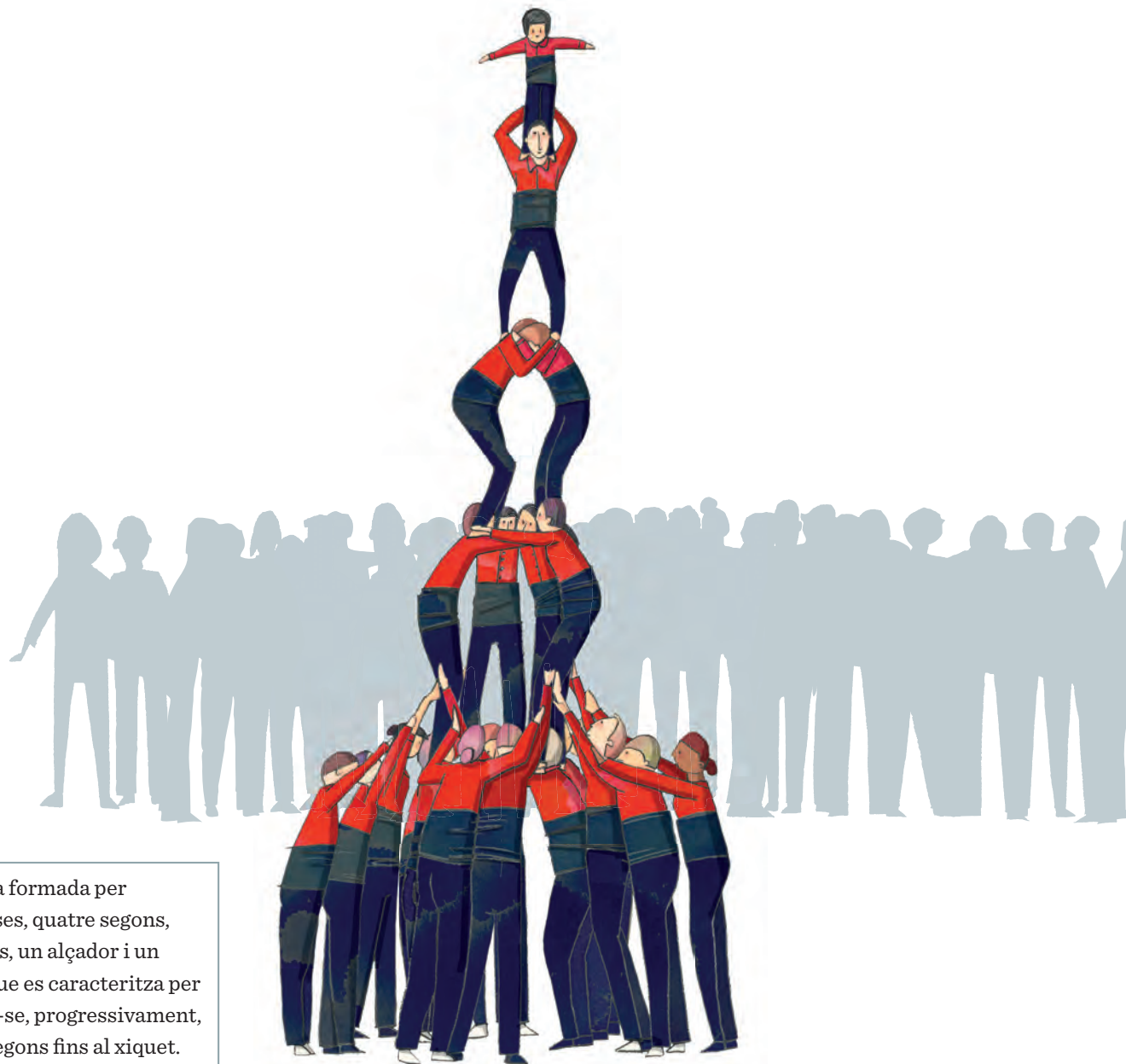

[m.] Figura formada per dos baixos, dos segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

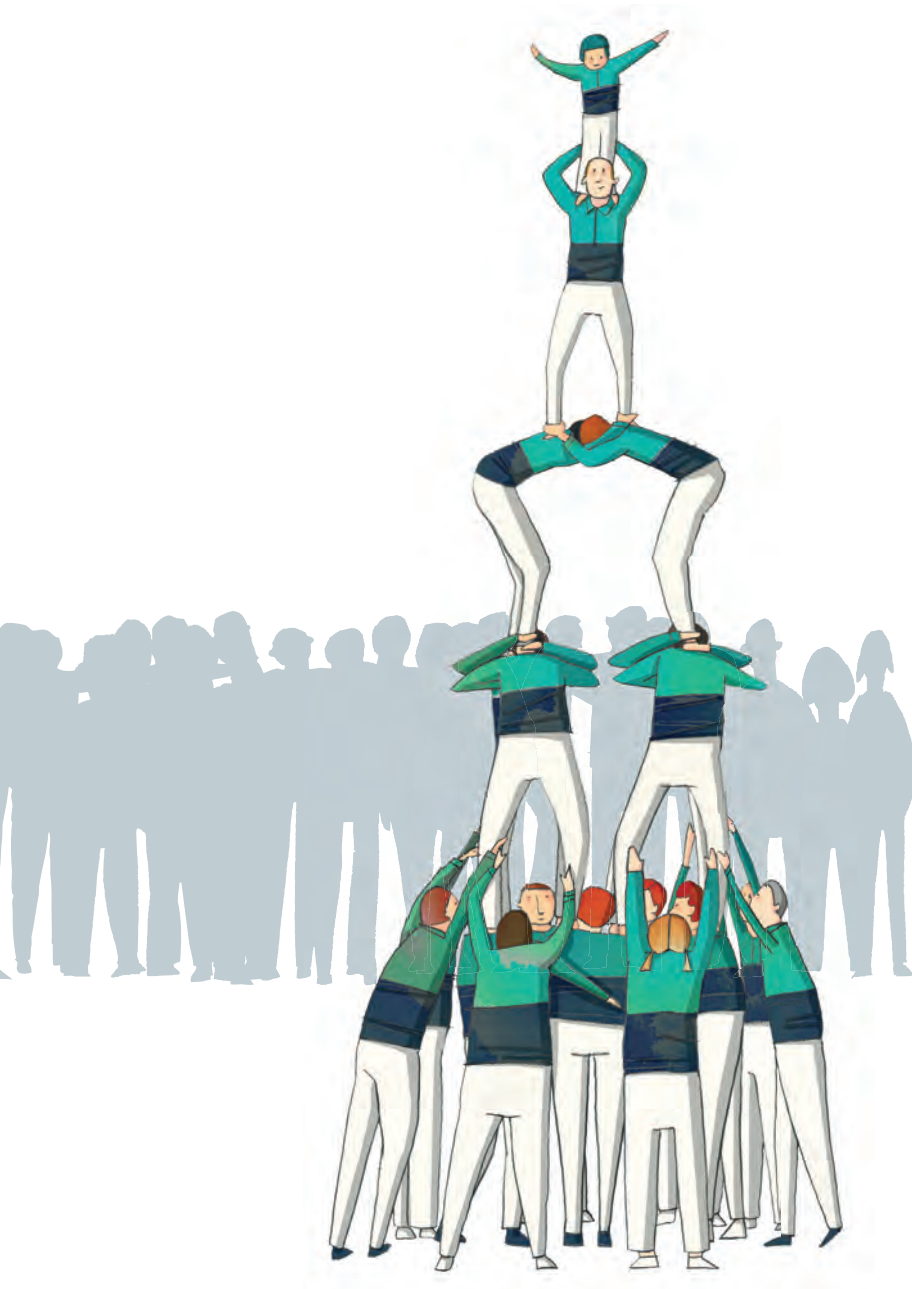

[f:] Figura formada per quatre baixos, dos segons enfrontats, un tercer, un alçador i un xiquet, acompanyats d'un altre muixeranguer en el segon pis (dit *puntal*) que fa d'escala dels pisos superiors i que aguanta per darrere el tercer.

tomasina

[f:] Figura formada per quatre bases, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet, i que es caracteritza per desplegar-se, progressivament, des dels segons fins al xiquet.

[f.] Figura formada per sis bases, quatre segons enfrontats dos a dos, dos tercers, un alçador i un xiquet, i que es caracteritza perquè els segons, abraçats per parelles, formen dos estructures diferents.

xopera

[f.] Figura formada per quatre o sis bases, quatre segons, dos tercers, un alçador i un xiquet.

dolçaina

[f] Figura formada per sis bases, quatre segons, tres tercers, dos quarts, un alçador i un xiquet.

alta de sis

[f.] Figura formada per sis bases, sis segons, quatre tercers, dos quarts, un alçador i un xiquet.

ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

Amb la col·laboració de:

*federació
coordinadora
de muixerangues*

